

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 237. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-palladius05val-shoot-idm140381306534704.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

TILLÆG III.

Palladius' Benyttelse af sine Visitatsforedrag og af Visitatsbogen.

1. 1543. Provstebogen, skrevet paa Foranledning af Provst Melchior Jensen i Raklev, bevaret i den 1555 trykte *Formula visitationis provindalis*, udg. i Danske Kirkelovc II 19 ff.

Som omtalt i Indl. foran S. 3 nævnes Provstebogen i Visitatsbogen. Denne er derfor sikkert i den nuv. Form yngre end Provstebogen, som da ikke, saaledes som alm. fremstillet, er et Slags Uddrag af Visitatsbogen. Derimod er Provstebogen utvivlsomt lavet paa Grundlag af Palladius' *Visitatsforedrag*. I Brevet til Melchior Jensen, der indleder Provstebogen, siger Palladius, at han egenlig maa anse det for overflødig at skrive den lille Bog, da Formlen for, hvorledes en Visitats skal foretages, jo kan ses dels af selve Ordinansen, dels af, hvorledes *han* foretager sin Visitats (hvad jo enhver Provst har overværet i de forskellige Sognekirker i sit Provsti). Alligevel vil han føje Melchior Jensen, naar denne beder ham. Og han giver derefter en i visse Henseender skematisk, men i andre Henseender meget udførlig Fremstilling af en ret Provstevisitats. Paa enkelte Punkter findes real Overensstemmelse

238

med Visitatsbogen, paa intet Punkt verbal. Jfr. Noten til S. 146 L. 1, foran S. 226; jfr. ogsaa Omtalen af Provstebogen i *En Traktat*, ndf.

2. 1544. *Fortalen til Matthias Parvus' Oversættelse af Urbanus Regius 15jælens Lægedom*. Se Noten foran S. 53 L. 5 -14 Udgivet foran Bind I. 326 f.

3. 1547. *Undervisning om besatte*. Se Noten foran til S. 133 L. 1 f. Udgivet foran Bind I. 382 ff.

4. 1552. Kortfattet latinsk *Anvisning for en Superintendent*, vistnok udarbejdet til Niels Palladius, da han 1552 blev Superintendent i Lund (se Ny kirkehist. Saml. I 698- 99). Anvisningen er kendt i den Form, Palladius gav den til Jørgen Mortensen Borringholm, da denne 1558 tiltraadte Embedet som Superintendent i Vendelbo Stift. Bevaret i Afskr. fra 16. Aarh. (NkS. 277g 8°), udg. i Ny kirkehist. Saml. VI 130-39.

5. 1553. *En Traktat*. Udgivet foran Bind II. 309 ff.

Denne Traktat "om de smaa stycker", som Palladius kalder den (II. 314 L. 11, jfr. 321 L. 1), er ganske korte Uddrag af Visitatsbogen. Stykkerne svarer til Visitatsbogstexten som følger:

S. 315: *Om Kircken*, jfr. foran S. 27 L. 26 f. og S. 28 L. 16 f. - *Om Predicke stolen*, jfr. S. 33 L. 8 ff. - *Om Alterid*, jfr. S. 36 L. 3 ff. - *Om Funten*, jfr. S. 33 L. 30 ff. - *Om Stole*, jfr. S. 29 L. 5 ff. - *Om Kieregaarden*, jfr. S. 29 L. 15 ff.

S. 316: *Om Wryd*, jfr. S. 36 L. 15 ff. - *Om Sogne Presten* jfr. S. 79 L. 4 f. (stemmer iøvrv. mere med *Formula visitationis*, se Danske Kirkelove II 24). - *Om Præstegaarden*, jfr. S. 130. - *Om Tienden*, jfr. S. 96 f. - *Om Offer*, jfr. S. 98 f. - *Om Sogne Degnen*, jfr. S. 84 L. 6 ff.

S. 317: *Om Degne Bolig*, jfr. S. 96 L. 11 f. - *Om Hellige daget* jfr. S. 116 ff. - *Om Bede dagen*, jfr. S. 124 L. 13 ff. - *Om Taffler*, jfr. S. 73 og 74. - *Om Blaacke*, jfr. S. 73 f. - *Om Husarme*, jfr. S. 128.

S. 318: *Om Testamente*, jfr. S. 134 L. 28 ff. - *Om Børne Lerdom*, jfr. S. 89 L. 9 ff. - *Om Scholer*, jfr. S. 91 L. 25 ff. - *Om Bøger*, jfr. S. 136 L. 6 f. - *Om Band*, jfr. S. 136 L. 20 ff.

S. 319: *Om Ecteskabs Sager*, jf. S. 140 L. 1 ff. - *Om Hore Sager*, jfr. S. 140 L. 12 ff. - *Om Samkom*, jfr. S. 143 L. 4 ff. - *Om Sogne steffne*, jfr. S. 144 L. 22 ff. (NB.: 239 *Gadesteffne* II 319 L. 18 nævnes ikke i denne Forbindelse i Visitatsbogen). - *Om Brøllupe*, jfr. S. 144 L. 5 f. samt S. 30 L. 8 og S. 57 L. 1.

S. 320: *Om Brød oc Vin*, jfr. S. 64 L. 31 f. - *Om Calente* jfr. S. 145 L. 17 f. - *Om Prousten* jfr. S. 145 L. 24 ff. - *Om Superintendenten*, jfr. S. 146 L. 14 ff.

Som det ses, følger Uddraget i det hele og store Visitatsbogen, men adskillige Afvigelser findes jo. "De smaa Stykker" betyder nok Reglerne om alt hvad angaar de ydre Forhold, i Modsætning til de store Ting, der er omhandlet i Provstebogen. Det er ikke usandsynligt, at det er denne, Palladius sigter til i Forordet, naar han siger, at Provsterne maa nøjes med Traktaten om de smaa Ting, til "jeg kand offuersee min visitatz bog igen oc saa forskicke den til eder." At der ikke kan være Tale om Palladius' egen Visitatsbog, der jo var beregnet for en Superintendents Visitats, synes givet; desuden har han jo aldrig "overset" den, saa Ordet "igen" ingen Mening vilde have; men dertil kommer, at det er rimeligt nok, at Provstebogen kunde trænge til

paa ny at "overses", da den nok var temmelig forslidt. Da Bogen kommer 1555, siger Palladius i Fortalen, at den "in nostris dvs. Roskilde Stifts] Ecclesiis et scholis propemodum trita sunt" (Danske Kirkelove II. 19). At Provsterne *skal* have Provstebogen siges udtrykkelig i Paragraffen Om Prousten (II 320 L. 14).

6. 1554. *Sankt Peders Skib*. Se Noten foran til S. 130 L. 27 ff. Udgivet III. Bind S. 1 ff.

7. 1556. *Trøst for Barsel Quinder i Tvende mærkelige Traktater*. Se foran Noterne til S. 106 L. 14-S. 109 L. 4. Udg. IV Bind S. 103 f.

8. - *Efterskrift til Niels Palladius' Bog Om Drukkenskab* Se foran Noterne til S. 101 L. 31-S. 105 L. 35, S. 137 L. 26-36, S. 143 L. 5-S. 144 L. 21. Udg. IV. Bind S. 209 ff.

9. 1557. *Forordet til Oversættelsen af Andreas Musculus' Om Sværgeren og Banden*. Se foran Noterne til S. 53 L. 9, S. 133 L. 22 ff, S. 136 L. 21-S. 137 L. 23. Udg. IV. Bind S. 229 ff.

10. 1559. *Trøsteskrift til Fr. II*. Se foran Noten til S. 43 L. 25 f. Udg. IV. Bind S. 300 ff.